

Abstract:

Der søges med udgangspunkt i Anthony Giddens' "Intimitetens forandring" samt Thomas Ziehes "Ny ungdom og usædvanlige læreprocesser", at skabe en forståelse for kærlighedens betingelser i det senmoderne samfund. Ziehes teori om det senmoderne samfunds opståen og strukturelle betingelser, skaber grundlaget for forståelsen af de samfundsmæssige internaliseringer i individets sociale adfærd herunder kærlighedsmæssige relationer. Giddens' teori om de rent diskursive forandringer i opfattelsen af intimiteten, danner forbindelsesledet imellem det samfundsmæssige og det individuelle idet der søges en uddybning af internaliseringens forudsætninger og årsager.

Diskussionen tager hermed afsæt i en nærmere redegørelse for de samfundsmæssige; videnskabelige, kapitalistiske og rationalistiske indlejringer i individets adfærd og omgang med kærligheden og opfattelse af samme. Det skal understreges at der ikke redegøres for de tidsmæssige, diskursive kærlighedsbetingelser igennem tiderne, men udelukkende koncentrerer opgaven sig om den senmoderne æra.

Konklusion:

Videnskaben og de systemmæssige rationaler; den formålsoverrettede rationalitet, udvinding af ressourcer på egennyttig basis, egocentrismen etc. dissikerer menneskelige relationer og overlader det senmoderne individ i et følelsesmæssigt tomrum, som domineres af angst for dybere personlige relationer og en meningsløs søgen efter eget ego. Det senmoderne individ er underlagt psykosociale strukturer som et produkt af de samfundsmæssige rationaler, der kalder på de værste menneskelige egenskaber: Egoisme, kalkulerende adfærd i forholdet andre mennesker og en stiltiende koncentration om egne behov, med det formål at kunne få mest ud af eget liv. En tendens som selvsagt resulterer i dårlige betingelser for kærligheden hvad angår altruisme, selvopofrelse og viljen til at gå på kompromis med egne ambitioner.

Indholdsfortegnelse:

1) Indledning/ perspektiv	s.3
2) Videnskabsteori	s.5
2.1) Videnskabsideal	s.5
2.2) Metodologi	s.5
2.3) Ontologi	s.6
2.4) Epistemologi	s.7
3) Metode	s.7
3.1) Pålidelighed/ gyldighed	s.7
4) Teori	s.9
5) Diskussion	s.13
6) Refleksion	s. 24
Litteraturliste	s.27

1) Indledning/ perspektiv:

Jeg skrev for et stykke tid siden et essay om kærlighedens betingelser i det senmoderne med udgangspunkt i Giddens' "Intimitetens forandring". I bogen introducerer Giddens termerne "det rene forhold" og "den plastiske seksualitet" som udgangspunkt for sin analyse og diagnose af kærlighedens og erotikkens forudsætninger i det senmoderne samfund. Bogens indhold er baseret på analyser af diverse emperi hentet fra psykoterapiens selvhjælpslitteratur og den deraf følgende strøm af håndbøger, terapikurser og magasiner med fokus på kærlighed og sex i det moderne samfund.

Der synes nemlig at være et ekstraordinært fokus på kærlighed og ikke mindst sex i det nuværende vestlige samfund. Tilbud om kognitive terapiformer eksploderer og medierne baserer en stor del af deres indhold på netop dette, at få sit kærlighedsliv til at fungere.

Budskabet er sikkert alt for fortærsket og velkendt blandt fornuftige og kritisk reflekterende individer, men det synes unægteligt at dreje sig om livsgrådighed. At få det meste og optimale ud af sit liv - og dermed velsagtens sit kærlighedsliv. Dertil kommer en tendentiøs selvoptaget opfattelse af at kunne styre sit (kærligheds)liv udfra rationelle, nærmest egennyttige overvejelser.

Det ejendommelige er imidlertid, at trods den enorme fokus på kærlighedslivet og et hav af videnskabeligt funderet hjælp, virker det næsten ironisk at antallet af enlige i det vestlige samfund aldrig før har været så stort. Alene i Danmark er antallet af enlige 1/3 (Danmarks statistik, 1997). Heri indgår naturligvis helt unge, enker, enkemænd, kærester der ikke bor sammen etc. Men ikke desto mindre synes det stabile, livslange kærlighedsforhold at være i krise. Hvorfor?

Man fristes til at tro, at bevæggrunden skal søges i os selv. Kærligheden selv som størrelse og begreb kan vel næppe stilles til ansvar, og mennesker har førhen været istand til at leve sammen uden nævneværdige problemer. Hvad er der sket?

Thomas Ziehe kan få lov at lægge ud med en mindre hors d'oeuvre:

" Aldrig før har så mange mennesker haft så meget tid, så mange materielle muligheder, så meget psykisk opmærksomhed så megen samfundsmæssig symbolik og billeder til at kunne tænke og tale om lykke, om ens egen lidelse, om relationerne til andre og om behovene for kommunikation.

Udviklingen af materielle behov, forestillingerne om det legitime i at være lykkelig, alle ønsker krav og forventninger, som retter sig imod udfoldelsen af ens egen subjektivitet har aldrig - da det jo ikke længere er begrænset til et tyndt overklasselag - historisk været så omfattende og ambitiøs."
(Ziehe,1982, s.31)

Opgaven vil i det følgende forsøge, at kaste et skær af lys over den nuværende vestlige socio-kultur. En æra, som opgavens to teoretikere henholdsvis benævner senkapitalisme samt senmodernisme. Disse to benævnelser vil i det følgende blive nævnt i flæng, således at forstå at de dækker over et og det samme; nemlig den nuværende socio-kulturelle situation i de vestlige samfund, som den overordnet set, antages at se ud.

Dernæst vil der blive skabt en mulig årsagssammenhæng mellem denne og den senmoderne socialkarakter, som den ifølge teorien, tager sig ud. Jeg vil bestræbe mig på ikke at tillægge de indre processer nogen nævneværdig betydning, selvom den faglige grænse imellem sociologi og socialpsykologi til tider er sløret.

Som sagt, indeholder denne opgave et teori afsnit, der samtidig udgør det for dens fundament således at Thomas Ziehes bog "Ny ungdom og usædvanlige læreprocesser" fra 1982 inddrages som supplement til Anthony Giddens' "Intimitetens forandring" fra 1992. I forhåndenværende opgave støtter og komplementerer Ziehe og Giddens herved hinanden indenfor en teoriramme, som skal søge at redegøre for dels de objektive samfundsmæssige livsbetingelser; den kulturhistoriske udvikling i grove træk i det vestlige samfund og den deraf følgende internalisering i den senmoderne, socialpsykologiske karakter og de indre, subjektive strukturer. Meningen er naturligvis, at anvende teori afsnittet som en referenceramme til den indsamlede empiri.

I denne opgave anvender jeg udelukkende sekundær, kvalitativ empiri hentet fra aviser, fagtidsskrifter, faglitteratur og skønlitteratur.

Opgavens problemfelt er kærlighedens betingelser i senmoderniteten og problemformuleringen lyder: *Hvilken effekt kan den senmodernistiske socio-kultur siges at øve på individet og dets opfattelse af kærligheden?*

2)Videnskabsteori:

Videnskabsteoriafsnittet er gennemført som en metarefleksion over opgavens videnskabsideal samt metodologiske, ontologiske og epistemologiske antagelser.(Olsen, 1997, s.185)

Jeg har valgt at gennemgå de fire videnskabsteoretiske grundorienteringer systematisk og kortfattet i efterrationaliseringens lys.

2.1)Videnskabsideal/ formål:

Formålet med denne opgave har været at belyse hvordan de socio-kulturelle strukturer påvirker det senmoderne individ og dets forhold til kærligheden. Opgaven kan derfor siges at indeholde et beskrivende mål, idet jeg viser hvordan fænomenet kærlighed kan opfattes i en historisk socio-kulturel kontekst.(Olsen, 1997, s.227) Jeg søger dertil at belyse et årsag-virkningsforhold, altså sammenhængen mellem de senmoderne socio-kulturelle forhold og individets forhold til samt omgang med kærligheden. Eller sagt på en anden måde; internaliseringen imellem struktur og aktør. Den teoretiske tilgang med teorier af Thomas Ziehe og Anthony Giddens virker dermed både perspektiverende og grundlæggende. Perspektiverende idet Ziehe overvejende bruges som et sociologisk-historisk perspektiv og Giddens overvejende bruges som et nøgternt eksempel herpå. Opgaven kan derfor også siges at indeholde et forklarende mål, idet den foreløbige samfundsmæssige udvikling antages at have en altafgørende indvirkning på individet.(Olsen, 1997, s.226)

2.2) Metodologi:

Som allerede beskrevet, har jeg i denne opgave skabt en teoretisk begrebsramme, som jeg tager mit udgangspunkt i. Hertil søger jeg i diskussionen at fremstille empiri, som så vidt muligt både bekræfter og afkræfter det teoretiske fundament. Derfor kan man argumentere for, at denne opgave metodologisk set beror på en deduktiv tilgang. Hvis vi antager, at de anvendte teorier udgør universelle love bruges disse i nærværende opgave til at uddrage forklaringer og prediktioner på en af tidens tendenser. Dette skal naturligvis ikke opfattes som strengt deduktivt. De sociale videnskaber har som bekendt altid haft svært ved universelle årsag-virknings forklaringer og operationaliserbare facts. Derfor kan den

teoretiske begrebsramme (explanans) ikke antages at udgøre et strengt sandt billede af virkeligheden ej heller kan den sparsomme empiri (explanandum) siges at antage en fuldkommen verificerende eller falsificerende form. Men den deduktive bevægelse øjnes dog mest i denne opgave.

(Andersen, 1994, s.87-88)

2.3) Ontologi:

I og med at jeg har redegjort for den vestlige verdens socio-kulturelle udvikling og forudsætninger, antager jeg dermed at den nuværende kulturelle situation er en fortløbende konstruktion af en historisk og samfundsmæssig social og kulturel udvikling. Dette betyder, at jeg ikke endegyldigt tilslutter mig positivismens idealer om en ordnet, objektiv verden der består af universelle kausale årsag-virkningsforhold.(Olsen, 1997, s.191)

Af den grund afskærer jeg mig fra almengyldige forklaringsmodeller og lovmæssigheder, men beskæftiger mig derimod med en ganske særegen kontekst; nemlig den vestlige socio-kulturelle diskurs.(Olsen, 1997, s.178) Ontologisk set er jeg vel derfor overvejende objektivt funderet, men med en bevidsthed om at samfundet altid er under forandring. Derfor beskæftiger jeg mig kun med en tidslig og rumlig objektivisme, som indenfor disse kriterier indeholder afgrænsede lovmæssigheder. Jeg kan derfor siges at fundere mig kritisk rationalistisk, ontologisk set.(Olsen,1997,s.191)

2.4) Epistemologi:

Hvor ontologien diskuterer hvordan verden er beskaffen og dermed hvilke grundlæggende antagelser man bygger sin opgave på, diskuterer epistemologien hvordan vi kan vide noget om verden. Jeg antager ikke i nærværende opgave at arbejde med absolutte sandheder om verden og dens beskaffenhed. Jeg arbejder derfor ikke epistemologisk objektivt.(Olsen, 1997, s.187) Jeg kan nok ikke frasige mig at være fordomsfri og at være under indflydelse af egen kontekst. Enhver fortolkning forudsætter, at jeg allerede har begreber, forventninger og forudannelser om det fænomen som jeg undersøger. Derfor kommer mine forudindtagede holdninger altid før den egentlige fortolkning.(Olsen, 1997, s.198) Som forklaret ovenfor beskæftiger jeg mig vel egentlig med et unikt tilfælde; nemlig den socio-kulturelle situation i den vestlige verden. Jeg frasiger mig dermed at kunne anvende og formulere almengyldige teorier og påstande om verdens beskaffenhed. Ved min anvendelse af kvalitativ

analysestrategi vægter jeg beskrivelse og en umiddelbar forståelse af den nuværende socio-kulturelle situation uden at tilsigte generelle pointer. Min teoribygning kan ses som en konstruktion der kan forklare og belyse det fænom, som jeg fortolker og iagttager.

Jeg arbejder derfor perspektivistisk-hermeneutisk. Perspektivistisk idet kærlighedens betingelser i det senmoderne er en specifik, lokal dom som afgrænser sig til en bestemt tidslig og kulturel kontekst.

Hermeneutisk idet teori og empiri tolkes subjektivt ud fra en kontekst, som jeg selv er en del af.

(Olsen, 1997, s.187)

3) Metode:

Metoden angår opgavens begrundelse og kvalitet. Strengt taget beskæftiger metoden sig med projektets design og metodologi vedrørende opbygning af teoretisk og empirisk viden samt argumentationslogikken. Dette i et forsøg på at redegøre for selve opgavens metodologi fra udklækningen af problemformuleringen til perspektivering.(Olsen, 1997, s.207/209)

Da jeg allerede har argumenteret for projektets opbygning i metodologien er der kun tilbage at redegøre for kvalitetskriterierne: Pålidelighed og gyldighed. Disse vil blive gennemgået forinden i rækkefølgen teori, empiri og dermed selve opgavens videnskabelige status.

3.1) Pålidelighed og gyldighed:

Centralt i opgaven står naturligvis de to teoretikere Ziehe og Giddens. Hvorvidt de begge arbejder forsvarligt videnskabeligt vil jeg ikke rejse nogen tvivl om. Epistemologisk set er begge værker; Ny ungdom... og Intimitetens forandring, produceret på baggrund af stor viden og en bred og fyldestgørende empiri. Naturligvis er begge værker undfanget først og fremmest på basis af kvalitativt materiale og de egentlige teorier er udarbejdet hermeneutisk fortolkende. Derfor antager jeg ikke, at disse er i fuldstændig overensstemmelse med sandheden, men snarere projektioner af tendenser i overensstemmelse med virkeligheden. Jeg kan derfor kun antage, at det teoretiske materiale umiddelbart virker pålideligt. Hvad angår gyldigheden, er de to værker skrevet med 9 års mellemrum. Derudover er Ziehe tysker og Giddens englænder. Da de begge tilhører den vestlige kulturkreds og begge trækker på empiri hentet herfra, vil jeg tilladde mig at se stort på eventuelle uoverensstemmelser og anse dem begge

for at analysere stort set samme samfund - i hvertfald socio-kulturelt. Gyldigheden er derfor også i orden.

Hvad angår empirien består den udelukkende af kvalitativ sekundær data; artikler og interviews hentet fra aviser og faglige tidsskrifter. Afsenderne er enten forfattere, journalister eller videnskabeligt uddannede fagfolk. Dertil kommer to stykker faglitteratur; Søren Buus' værk om familieterapi og Andersens gennemgang af den klassiske teoretiker Max Weber. Gyldigheden i overensstemmelse med opgaven hvad angår udvælgelse og bearbejdning af kilder, kan måske siges at være en anelse for manipuleret. Af hensyn til opgavens omfang har jeg bevidst udvalgt kilder, som bekræftede min teoribygning fremfor at afkræfte denne. Det er ingen hemmelighed, at min opgave først og fremmest bygger på en slet skjult harme over kærlighedens betingelser og især Giddens' rigide idealmodel. Derfor har jeg muligvis søgt kilder i overensstemmelse hermed. Udvælgelsen af kilder er derfor ikke foretaget på et objektivt grundlag. Men opgaven har jo naturligvis heller aldrig brystet sig af at skabe ny videnskab. Blot at belyse en tendens i tiden. Empirien er muligvis derfor kun delvist gyldig. Med hensyn til pålideligheden af udvalgte kilder kan jeg kun konstatere, at afsenderne er velrenommerede i deres fag og at det, grundet kildernes kvalitative karakter, altid er til diskussion hvorvidt deres påstande er velfunderede og iøvrigt i overensstemmelse med sandheden. Jeg anser empirien som værende pålidelig.(Olsen, 1997, s.230)

Alt i alt indeholder denne opgave intet andet end en simpel beskrivelse og belysning af begrebet og opfattelsen af kærligheden som den sandsynligvis tager sig ud i det senmoderne. Jeg har ingen afgørende verificerende eller falsificerende dokumentation af Ziehes og Giddens' teorier. Blot en beskrivelse og en mulig forklaring af og på kærlighedens betingelser i det senmoderne, som eventuelt kan virke som en appetitvækker på en mere saglig eksplorativ undersøgelse. Derfor vil jeg ikke opfatte min opgave som værende tilstrækkelig set i en streng videnskabelig optik.

4) Teori:

Thomas Ziehe (f.1947):

I sin diagnose af den nuværende kulturelle situation, skelner Thomas Ziehe imellem 3 niveauer for at kunne analysere de psykohistoriske og kulturelle forandringer, som den vestlige verden har undergået i forbindelse med den kapitalistiske moderniseringsproces siden industrialiseringen. Han opererer således med tre sammenhængende virkelighedsniveauer; et samfunds objektive livsbetingelser, den samfundsmæssige symbolik og tydningen af realiteten samt den menneskelige subjektive indre struktur.(Ziehe, 1982, s.29) Herved søger han at redegøre for hvorledes det moderne vestlige samfund har udviklet sig socialt og økonomisk samt hvorledes denne historiske udvikling har indvirket på individets indre psykiske struktur og dets tolkning af realiteten.

Ziehe anvender ordet senkapitalisme, som betegner tiden efter 1960'erne hvor den kulturelle moderniseringsproces, ifølge Ziehe, for alvor sætter ind. En forandrings- og frisættelsesproces, som medførte enorme ændringer i seksuallivets traditioner, ægteskabs- og familieformer, fritidsvaner, boligformer etc. Kulturel frisættelse er det begreb som Ziehe ustandseligt benytter i forbindelse hermed. Nemlig som illustration af det forhold, at det moderne individ i stadig højere grad frisættes fra objektive forstruktureringer og traditionernes grundlag.(Ziehe, 1982, s.30-31) Hermed menes, at identiteten ikke længere er fastlagt efter de forskellige sociale klassers overleverede livsform og disses altafgørende indvirkning på den personlige biografi. Traditionen udgjorde en forudgivet fortolkning og meningstyding af tilværelsen for det enkelte individ. Den kulturelle frisættelse er følgen af moderniseringsprocessens deciderede ødelæggelse af traderet kultur.(Ziehe, 1982, s.25)

Grunden hertil er anderledes kompliceret og skal kun gengives kort:

Ifølge Ziehe er den her omtalte (kapitalistiske) moderniseringsproces resultatet af en tiltagende samfundsmæssiggørelse af samfundet. En samfundsmæssiggørelse, som i stigende grad tiltvinger sig adgang til det indre rum i samfundet og dermed til individets psykiske realitet. Den koloniserer, så at sige kulturens traderede værdier, regler, identitetsmønstre, symboler, socialisationsvaner og fortolkningen af disse. Indtil de skelsættende 1960'ere var disse livsområder, ifølge Ziehe, udelukkende funktionelt tilpassede det kapitalistiske socio-økonomiske system, men formmæssigt snarere struktureret på traditionel vis. Forklaringen er at kapitalismen ikke er nogen kultur men udelukkende en

økonomisk struktur, som tilpassede sig de overleverede livsmåder, symboler og meningstydninger i en traditionsbasis, der i grunden beroede på agrar og førindustriell kultur.

Kapitalismens logik beror på isolering og udbytning af mennesker og denne har, ifølge Ziehe, virket parasitært på de førindustrielle handlings- og tydningsmønstre og tæret på traditionens meningsgivning og socialisationsarbejde. Herved aflastedes kapitalismen, med sin manglende sociale og symbolske basis fra selv at give mening. Denne langsomme fortæring af traderet kultur (samfundsmæssiggørelse) har først efter 1960'erne formået at trænge igennem livsområderne udenfor produktionsfæren og herved efterladt det moderne individ med en samfundshistorisk og livshistorisk forandring; en ændring i den ydre symbolske realitet såvel som i individets socialisationsbasis; den basis som individet må opleve, tyde og forarbejde i udviklingen af egen biografi. (Ziehe, 1982, s.26-27) Det er den kapitalistiske dynamiks mangel på troværdige livsverdensforestillinger, som efterlader det moderne individ i et eksistentielt vacuum. Et tomrum som man kan vælge at betragte som en kulturel frisættelse. (Ziehe, 1982, s.30)

Frisættelsen betyder, at identitet ikke længere er noget man overtager. Den kan afprøves, forandres og revurderes. Identitetsarbejdet består af afsøgnings- og afprøvningsprocesser i et frisat kulturelt rum rensset for allerede etablerede traditioner. Ziehe bemærker, i forbindelse hermed, at frisættelsen producerer en ejendommelig dobbelttendens: På den ene side en nærmest total frihed og en markant opskrivning af subjektiviteten - på den anden side en lidelse ved selve den realitet som belaster individet med forventninger, drømme og længsler om det potentielt mulige. (Ziehe, 1982, s.31) Modsigelsen består heri, at indre illusioner om almagt kolliderer med ydre benhårde realiteter. Eller sagt på en anden måde; frisættelsen betyder ikke nødvendigvis flere reelle muligheder, men snarere en udvidelse af drømme og forventninger. (Ziehe, 1982, s.30) Det voksende spillerum for potentiel livsudfoldelse og de dertil svarende begrænsede muligheder for realiserende handlinger i den virkelige verden skaber en indre modsigelse og hvad vigtigere er - en stiltiende understregning af egen utilstrækkelighed.

Selvrealiseringens længsel affødt af de kulturelt producerede forventninger og fantasier om forandring, støder frontalt sammen med den virkelige verdens vanskeligheder ved at indløse selvsamme. Friheden

til forandring og uafhængighed kan derfor på overfladen synes forfriskende og vital men virke anderledes frustrerende og lammende på individet.(Ziehe, 1982, s.33)

Frisættelsen af individet opleves som en anmasende realitet, der bombarderer individet med samfundsmæssiggjorte forventninger og krav om selvudfoldelse. Den stadige fornemmelse af mulighed for forandring af og frigørelse fra livsbetingelser, drømmen om fuldstændig autonomi og jagten på personlig realisering resulterer i en overophedning af subjektiviteten og en forestilling om en altomfattende lykke, der rækker langt ud over den blotte reproduktion af livet.(Ziehe, 1982, s.31)

Frisættelsen skaber et kulturelt klima, som udmønter sig i en fiktion om ubegrænsede valgmuligheder samt en individualiseret tvang til selv at skulle reflektere over egne beslutninger, krav og behov. Begrundelsen og ræsonnementet for disse kan ikke længere hentes i den borteroderede socio-kulturelle traditionsbasis.(Ziehe, 1982, s.45)

En anden og mere iøjenfaldende tendens i det senkapitalistiske samfund er teknokratiseringen af livsområderne, som er parallelt forbundet med samfundsmæssiggørelsen.(Ziehe, 1982, s.24)

Den videnskabelige sprogliggørelse og italesættelse af den intersubjektive bearbejdning af de indre processer har frembragt et uoverskueligt sæt af psyko- og kommunikationsteoretiske værktøjer, der kun har skærpet selviagttagelsen og ikke mindst selvoptagelsen. Hvad der i udgangspunktet tjente et emancipatorisk sigte med hensyn til afdækning af individets indre psykiske blokeringer og skjulte lidelser har istedet formet en slags kollektiv metabevindstthed. Det senkapitalistiske individ underkastes formaliserende og instrumentaliserende analyser, som afstedkommer et abstraheret identitetsarbejde på en sådan måde, at selvforståelsen eksproprieres. Det senkapitalistiske individ forholder sig til sig selv udefra - en indre, refleksiv bevægelse, som Ziehe betegner som metabevindstthed.(Ziehe, 1982, s.38-39)

Analogt til dette, træder den kapitalistiske samfundsmæssiggørelse for alvor ind og demonstrerer sin indtrængning i livsområderne. Ønsket om optimering af levestandard og fremgang er således subjektiveret. Selvet skal udvikles for at kunne udfolde sig optimalt. Behovet for selvudlevelse og selvforandring følger de samfundsmæssiggjorte forestillinger om det lykkelige liv set i lyset af frigørende, formaliserende teknokratiske værktøjer.(Ziehe, 1982, s.36) Disse skal være behjælpelige i individets realisering af egne behov og håndtering af realiteterne på egen hånd, hvori

samfundsmæssiggørelsens præstationskrav hænger uløseligt sammen med præstationsangst. Ziehe betegner det som en "markedsliggørelse" - en iagttagelse af at markedsmekanismerne har udvidet sig fra det socio-økonomiske niveau og trængt ind i de subjektive, indre dimensioner. Denne teknokratiske og kapitalistiske rationalisering fremtvinger en slags objektiv samfundsmæssig nedkøling, som parret med den subjektive overophedning, afføder en udskillellesproces hvori samfund og individ står uformidlet overfor hinanden. Overophedningen af subjektiveringens længsel efter autonom udfoldelse kolliderer med et fremmedgørende nedkølet og abstraheret samfund, som individet ikke kan identificere sig med. (Ziehe, 1982, s.32) Følgen er den stiltiende koncentration om sig selv og egne behov. Således også i kærlighedslivet, fristes man til at sige. Her følger en præsentation af Giddens:

Anthony Giddens (f.1938):

Det rene forhold og den plastiske seksualitet er omdrejningspunkterne i Giddens' teori, som behandler betingelserne for kærligheden i senmoderniteten. Det rene (kærligheds)forhold er karakteriseret ved to autonome individers forening i gensidig respekt. Hermed mener Giddens et forhold, som er karakteriseret ved en umiddelbar demokratisering af kræfterne i et givet forhold. Der ligger således et emancipatorisk sigte i selve forholdet som institution hvori ulige styrkeforhold og destruktive, antikonstruktive kræfter skal behandles indenfor de parlamentariske spilleregler område.

Udgangspunktet er en individforståelse, der bygger på det objektive, selvrefleksive og selvstændige individ som konstant bør forholde sig fornuftsmæssigt til egne og andres behov således at udbytning og misbrug af andres følelser og hengivenhed undgås. Herigennem, foreslår Giddens, opnåes intimiteten. En tilstand som gradvist bygges op imellem to mennesker på lige vilkår og som løbende plejes igennem deltagelse og vilje. Begge parter skal ville sårbarheden og intimiteten i samme grad og gensidigt respektere hinandens forskelligheder og liv iøvrigt. (Giddens, 1992, s.138-140)

Forholdet løskobles hermed fra samfundet som sådan, med alt hvad det indebærer af politiske, økonomiske, sociale og religiøse bånd. Det eksisterer udelukkende i kraft af sig selv og kan opløses i det øjeblik hvor individets grundlæggende frihed og rettigheder overtrædes. Det antager form af et livsprojekt, en fortælling, der løbende konstrueres af begge parter hvis eneste kriterium for at bestå er den fælles åbenhed, intimitet og kærlighed. Giddens kalder denne form for kærlighed for konfluerende kærlighed hvor det at åbne sig for den anden ses som et afgørende kriterium. Konfluerende kærlighed

forudsætter følelsesmæssig ligestilling og aktiv deltagelse imellem parterne i modsætning til den romantiske kærlighed, som byggede på fastlåste kønsrollemønstre defineret udelukkende i kraft af hinanden.(Giddens, 1992, s.66)

De samme kriterier angår den plastiske seksualitet. Plastisk fordi den kan omformes og redefineres efter individuelt behov. Den er ikke længere indkapslet i ægteskabets svøbe, ej heller forudsat biologisk i et reproduktivt øjemed. Det er individets eget instrument til at opnå nydelse og intimitet enten med sin partner eller andre. Kendetegnende for seksualiteten er dens entydige tilstedeværelse i alle mennesker uden skelen til køn. Den plastiske seksualitet har derfor også et emancipatorisk sigte, nemlig at frigøre den fra oprindelige (moderne) kønsroller og andre repressive kræfter. Den lever og defineres, ligesom parforholdet, i kraft af sig selv og individets gennemreflekterede, autonome behov.
(Giddens, 1992, s. 35/41)

5) Diskussion:

Først og fremmest finder jeg det vigtigt, at udrede sammenhængen imellem Ziehe og Giddens. Jeg mener, at der i Giddens' teoribygning om det rene forhold, den plastiske seksualitet og konfluerende kærlighed inddirekte eksponeres et fundament, eller nogle bagvedliggende mekanismer, som kan læses ud af de tre førnævnte begreber. På denne baggrund skal Ziehes formuleringer af teknokratiseringen af livsområder og den kulturelle frisættelse ses.

Det er dette forhold Giddens og Ziehe imellem, som jeg først og fremmest vil klarlægge. Til formålet vil jeg ganske kort inddrage Max Weber og hans velkendte teori om den særegne vestlige rationalisme. Weber bruges udelukkende til at skabe den nødvendige overordnede bro imellem Ziehe og Giddens.

Denne opgaves problemstilling er at diskutere vor tids opfattelse af og betingelser for kærligheden. Og i forbindelse hermed er det først og fremmest oplagt at pege på overensstemmelserne mellem Ziehes pointering af moderniseringsprocessens stigende teknokratisering af livsområderne og Giddens' nærmest kliniske opfattelse af kærlighedsforholdet. Det rene forhold er selve manifestationen af Ziehes teknokratisering. Eller sagt på en anden måde - videnskabeliggørelsen af kærligheden.

Giddens forsøger jo netop, at konstruere en idealtipe med et normativt grundlag, baseret på analyser af empiri (som før omtalt; hovedsageligt fra selvhjælpslitteraturen). Han bedriver dermed egentlig videnskab, i form af en induktiv bevægelse. Det kan derfor argumenteres, at Giddens' bog "Intimitetens Forandring" er et udmærket eksempel på Ziehes postulat om moderniseringsprocessens teknokratisering af livsområder. Teknokratisering i den forstand, at kærlighedens væsen blotlægges og undertvinges en formålsrationel dissikering af sit eget indhold.

Således anskuer Giddens kærligheden imellem to mennesker som et rationelt foretagende hvori en gensidig forpligtende aftale indgås imellem to parter. Eller skulle man nærmere kalde det et partnerskab? Det rene forhold kan jo netop ses som en profitorienteret alliance imellem to ligeværdige partnere, der igennem ekspertrådgivende konsultation indgår og vedligeholder købsaftaler så længe relationen giver det forventede afkast:

"Konfluerende kærlighed forudsætter ligestilling med hensyn til følelsesmæssig given og tagen og det gør den i desto højere grad, jo mere et kærlighedsbånd nærmer sig prototypen på det rene forhold. Kærligheden udvikler sig i dette tilfælde kun i samme omfang som intimiteten, nemlig i det omfang hvor parterne hver for sig er indstillet på at røbe deres bekymringer og behov for den anden og være sårbare i forhold til den anden."

(Giddens, 1992, s.67)

"Det der holder det rene forhold sammen er at begge parter "indtil videre" accepterer at de hver især får nok ud af forholdet til at gøre det umagen værd at fortsætte"

(Giddens, 1992, s.68)

Hermed udkrystalliseres og italesættes det sæt af almenmenneskelige følelser, der kendetegner kærligheden såsom hengivenhed, intimitet, sårbarhed, omsorg, styrkeforhold, behov etc.

Det kan argumenteres at disse termer er videnskabelige produkter af analyser af kærlighedsforhold, med det formål netop at undgå uhensigtsmæssige alliancer. Således bliver partnerskabet på forhånd sikret igennem kalkuler om gensidig given og tagen.

Giddens anskuer det rene forhold ud fra demokratiske, parlamentariske og egennyttige spilleregler, altså den samme logik der udspiller sig i det etablerede samfund. Hermed kan man argumentere for, at der i Giddens' rene forhold ligger indlejret de samme mekanismer og logikker, som eksisterer i det demokratiske politiske system og i de kapitalistiske frie markedskræfter. Sammenhængen med Ziehes samfundsmæssiggørelse er åbenlys.

"Den her omtalte kulturelle moderniseringsproces kan forstås som en følge af den tiltagende samfundsmæssiggørelse af samfundet...den forandring af livsområder som er blevet ekstremt tydelig siden tresserne....samfundsmæssiggørelsen af samfundet griber med sin dynamik ind i den synlige realitet, men også ind i det samfundsmæssige udbud af meningstydninger og symboler, såvel som i menneskets psykiske realitet. Den er en kolonisering af de indre rum i samfundet, som går helt ind i de enkelte subjekter."

(Ziehe, 1982, s.26)

Ziehe mener at kunne argumentere for en stiltiende internalisering af samfundsmæssige logikker, men hvad er det for underliggende dynamikker, som kendetegner samfundsmæssiggørelsen?

Max Weber mente at kunne argumentere for en sammenhæng imellem det målrationelle og effektiviserede ønske om akkumulering af kapital til senere investeringsbrug og den (natur)videnskabelige, systematiske og eksperimentelt baserede vidensudvikling, der præger det vestlige verdensbillede. Denne målrationelitet er herved den egentlige dynamik som i stadig stigende grad præger livsbetingelserne for det enkelte individ.(Andersen, 1997, s.99) Samfundsmæssiggørelsen kan indskrænkes til Webers iagttagelse af Vestens dyrkelse af rationaliteten. En rationalitet i den vestlige kultur - i den politiske, økonomiske og sociale sfære som først og fremmest skal ses i lyset af udbredelsen af de kapitalistiske markedskræfter og de moderne videnskaber.

Ikke at der skulle herske en direkte sammenhæng imellem videnskaben og kapitalismen som afledt effekt, men at der i begge fænomener ibor de samme kræfter.

De moderne videnskaber gør verden systematisk kalkulerbar og forudsigelig og skaber, ifølge Weber, en slags "affortryllelse" af førhen uklarlagte årsagssammenhænge. Hans påstand er at

verden gradvist bliver mindre magisk og det bliver samtidig mere og mere muligt at beregne den målrationelt. (Andersen, 1997, s.103)

De samme tendenser finder man, ifølge Weber, i kapitalismens ånd. Det er ikke selve driften at forøge sin kapital, men derimod det dybereliggende forhold at akkumulering og investering sker under egennyttige, rationelle overvejelser. Kalkulerbarhed, forudsigelighed og systematisk anvendelse af videnskab og teknik er de vigtigste elementer.(Andersen, 1997, s.102)

Giddens' rene forhold og den konfluerende kærlighed og for så vidt også den plastiske seksualitet kan argumenteres at betragtes udfra en egennyttig optik. En egennytte og koncentration om egne behov, som kunne udlægges som egoisme. En holdning, som kan læses udfra et interview med den danske forfatter Jens Christian Grøndahl, som her giver sin beske kommentar til spørgsmålet om de nuværende betingelser for kærlighedsforhold:

"Både vores kærlighedsforhold og alle mulige andre forhold mellem mennesker lider meget under, at begrebet selvrealisering er blevet normen i vores kultur. Det er frihedens projekt at realisere sig selv...man realiserer sig selv på bekostning af mødet med den anden..Der opstår en slags kannibalisme hvor man bruger den anden som instrument for sin egen selvrealisering. Man reducerer den anden til genstand for begær, spejlinger og forventninger. Vi forventer os mere af tilværelsen end folk nogensinde har gjort før og forventningerne er ret umådeholdne."(Jürgensen, 1999)

Det er ikke tilfældigt at termen kannibalisme anvendes til at beskrive det senmoderne individs grådige og hensynsløse forbrug af kærlighedsforhold til egen selvrealisering. I forbindelse med Giddens' idealmodel for det senmoderne kærlighedsforhold kan man plædere for samme rationalistiske, kalkuleorienterede investering af menneskelige følelser, som kun realiseres i det øjeblik vedkommende anser forholdet for en fornuftig investering med henblik på det mest optimale afkast. Et afkast, som udmåles i seksuel, materiel, interlektuel og følelsesmæssig udvinding. Heri ligger indlejret senmodernitetens internaliserede ønske om udvikling, vækst og fremgang. Et ønske der også kan udlægges som kapitalismens grundforudsætning; at øge det økonomiske afkast mest muligt igennem rationelle og systematiske investeringer af den akkumulerede kapital.

Hvad angår kapitalismens kongeniale forhold til de moderne videnskaber, blev det svagt antydnet ovenfor, at Weber mente at kunne se en sammenhæng imellem deres logikker; nemlig den at de begge beror på grådighed hvad angår profitmaksimering og vidensudvikling. Dertil kommer formålsrationaliteten, som eksponeres igennem en hensynsløs tilsidesættelse af åndelige og menneskelige værdier. Metafysiske, uhåndgribelige og antioperationaliserbare værdier, der i det præmoderne samfund lå indlejret i teologien og filosofien udleveres til en hensynsløs, systematisk dissikering og videnskabelig analyse. Kærligheden som begreb kunne meget vel siges at være blevet underlagt en sådan. Den historiske rationaliseringstendens har medført en systematisk og specialiseret udøvelse af videnskab gennem uddannede fagfolk. En for Vesten ganske særegen embedsmandsorganisation af teknisk, økonomisk og fremfor alt juridisk art.

(Andersen, 1997, s.99) Det er ikke urimeligt at påpege i forbindelse hermed, at teknokratiseringen af livsområder kan sidestilles med rationaliseringens indtrængen i de sociale sfærer. Således undertvinges det (sen)moderne kærlighedsliv videnskabelige undersøgelser og diagnoser med en klar overbevisning om at fænomenet kærlighed kan røres, skilles ad og sættes sammen igen. Som et tage bagbeklædningen af et mekanisk ur og studere dets enkeltdele.

Således slås indledes der i Søren Buus Jensens "Par i behandling" at:

"I parsamtale og parterapi er der brug for en teoretisk viden om parforholdet. I bogens første halvdel anføres teorier og modeller..Bogens tre første kapitler beskæftiger sig med parforholdet. Når man beskæftiger sig med parproblemer, må man kende til parrelationens almindelige struktur..."

(Jensen, 1987, s.13-14)

Dernæst beskrives forskellige typer af parforhold og selve udviklingen af et sådant. Hvis nogen skulle være i tvivl består udviklingen af et kærlighedsforhold af en 1) tilnærmelsesfase, en 2) acceptfase og en 3) konceptionsfase - i den rækkefølge iøvrigt.(Jensen, 1987, s.17)

Derudover kan man læse om kærlighedsforholdets dimensioner: Den udviklingsmæssige dimension:

"Denne dimension udgøres af den komplekse struktur af gensidigt forbundne perceptioner og følelser".

Den systemiske dimension, som *"...er det princip, der organiserer relationerne i parforholdet. De*

egenskaber ved systemet som er de vigtigste for behandleren er :den organisatoriske kompleksitet; systemets åbenhed, respektive lukkethed overfor omverden; dets sammenhold; dets evne til at behandle information og dets stabilitet samt tilpasningsevne". Den kønslige dimension "...er essensen af to forskellige måder at være til på i verden, nemlig som mand og kvinde, og den dermed forbundne tiltrækning i både seksuel og videre forstand." Og slutteligt den historiske dimension, som "...er det tidsforløb og det forhold til omverden, der knytter parternes oplevelser sammen i en meningsfuld ramme, og som giver fælles kontinuitetsfølelse. Denne dimension indeholder også som noget vigtigt og helt konkret de materielle ressourcer samt aspekter som sociale rolleforventninger og kulturelle værdier".(Jensen, 1987, s.17/21)

Med dette vil jeg blot vise hvorledes kærlighedsforholdet kan splittes ad i faser og dimensioner. Søren Buus Jensen er selv speciallæge i psykiatri og indskrives sig dermed som repræsentant for videnskaben. Ovenstående eksempel understreger blot Ziehes påstand om videnskabernes formaliserende indtrængen på selv de mest intime livsområder. Foruden den kliniske tro på videnskabernes evne til iagttagelse, tolkning, hypotesedannelse, afprøvning og endelig dianostisering af selv følsomme og intime områder af menneskelivet - dette kan anskues som forsøg på at rationalisere sig ud af et iøvrigt irrationelt indre følelsesliv - kan man ikke undgå at bemærke videnskabens arrogance og ublu overbevisning om egen uundværlighed:

"Et parforhold er mere end to mennesker. Ud over de to personer er der relationen og samspillet imellem dem. Der opstår et terapeutisk felt, som bliver endnu stærkere, hvis der yderligere er en medbehandler i lokalet. Dette felt kan være katalysator for forandring."(Jensen, 1987, s.10)

Ovenstående slår jo nærmest fast, at parforholdet og dermed kærligheden ikke overlever uden (målrational) professionel indblanding. Nu er bogen først og fremmest skrevet med henblik på de par, der har problemer, men man kan ikke undgå at stille sig selv det spørgsmål om de tilsyneladende problemer i kærlighedslivet ikke er skabt af videnskaben og teknokratiseringen selv?

"Parforholdet har altid været præget af et vist behov for narcissistisk tilfredsstillelse -af behov for at føle sig elsket og bekræftet. Disse behov er vokset sideløbende med, at det måske er blevet vanskeligere at føle sig værdsat på andre områder. Det er behov, som det er umuligt at få fuldt tilfredsstillt, og den deraf følgende indre oplevelse af tomhed, magtesløshed og meningsløshed kan danne baggrund for en række problemer."

(Jensen, 1987, s.10)

Disse problemer i kærlighedsforholdet, som Søren Buus Jensen omtaler som indre oplevelser af tomhed og meningsløshed, er først og fremmest eksistentielt og individuelt orienterede.

De kræver imidlertid et nøjere ræsonnement og en længere argumentationskæde:

Ifølge Ziehe, er videnskaben en toleddet natur idet den umiddelbart letter det intersubjektive arbejde og afstedkommer positiv socialisering. Men det fremmer også selviagttagelsen og metabevindstheden, at man anvender psykologiske og kommunikationsteoretiske termer til at analysere egne behov.(Ziehe,1982, s.39) Denne metabevindsthed - forholder sig til sig selv og egne behov - er ensbetydende med en formaliserende og instrumentaliserende abstraktion af interaktionsformer, det som Ziehe kalder inderliggørelse af det abstrakte. Medførende et abstrakt og formaliseret forhold til selvets følelsesliv.(Ziehe, 1982, s.32)

Teknokratisering af livsområder er muligvis følgen af det senmoderne individs tab af traditionsbasis og dermed tab af vished om verdens beskaffenhed. Ziehe betegner det som et frit fluktuerende individ.(Ziehe, 1982, s.34) Et individ, som er fanget i spændingsfeltet mellem et kollosalt udbud af muligheder for konstruktion af egen identitet og et nedkølet abstraheret samfund, som ikke just efterlader nogen på forhånd given eksistentiel mening. Følgen er et famlende stykke identitetsarbejde, som kræver styrke at gennemføre overbevisende.

Set i dette lys er det logisk at psykoterapien nærmest er opium for folket. Psykoterapiens videnskabelige håndsrækning til realiseringen af det "sande selv" medfører en kolonisering og kontrol med det indre menneskelige liv. Psykoanalysen har dermed bidraget med en bestemt videnskabelig opfattelse af selvet, som internaliseres heri og skaber, ifølge Ziehe, den føromtalte metabevindsthed. Altså en refleksion over selvet og dets behov grundet i videnskabelige psyko- og

kommunikationsteoretiske værktøjer.(Ziehe, 1982, s.39) Et udgangspunkt, der støttes af Carsten René Jørgensen, ansat ved Sociologisk institut Københavns Universitet:

"Den kliniske psykologi og de mange psykoterapeutiske metoder har spillet en væsentlig rolle både som medspiller i den kulturelle konstruktion af det autonome selv og som behandler af det forstyrrede selv. På den ene side er det psykoanalysens store fortjeneste at have opdaget og udforsket menneskets indre og ubevidste psykiske liv. På den anden side har psykoanalysen bidraget til en omfattende kolonisering, kapitalisering og dermed kontrol med menneskets indre liv. Med sin individualistiske ideologi har psykoanalysen medvirket til at konstruere en bestemt opfattelse af selvet.....psykoterapi er et ekspertsystem, som er dybt involveret i selvets reflektive projekt....Manglende ydre struktur og orden har resulteret i en pinefuld mangel på indre stabilitet..."

(Jørgensen, 2000, s.14-15)

Psykoterapien er altså medvirkende til den udbredte individualiserede opfattelse af individet. En opfattelse, som bygger på samfundsmæssiggørelsens indikeringer af individets utallige selvrealiseringsmuligheder og dermed inddirekte en konstrueret tro på og forventning om det selvstændige, stærke og autonome individ, som er istand til at agere udelukkende på sit eget fundament. Et fundament, der paradoksalt nok skal reetableres i psykoanalysen:

"Rationalet i en psykoterapeutisk behandling er, at det tomme selv skal fyldes op med positive erfaringer i en ny relation og med en ny fortælling om selvet, der skal skabe ny mening og sammenhæng..det tomme selv vil gradvist afløses af en ny indre struktur og nye indre objekter"(Jørgensen, 2000,s.15)

Ovenstående betyder i al sin enkelhed, at psykoterapien fylder individet op med en række "videnskabeligt producerede" opfattelser af selvet, som vel og mærke er "konstruerede" i overensstemmelse med den herskende individualistiske diskurs. Læg iøvrigt mærke til, at Jørgensen benytter udtrykker "det tomme selv" om den senmodernistiske socialkarakter.

En personlighedsprofil, der er præget af forvirring, orienteringsløshed og kronisk tomhedsfølelse, som afstedkommer "*...en stadig søgen efter intense og grænseoverskridende oplevelser, der kan kompensere for følelsen af indre tomhed*".(Jørgensen, 2000, s.7)

Denne indre følelse af tomhed og meningsløshed er tendenser, som både Søren Buus Jensen og Thomas Ziehe peger på. Ziehe er dog den eneste af de to, som forsøger at forklare denne tendens med en kraftig henvisning til de senkapitalistiske socio-kulturelle strukturer. Han beskriver et samfund som virker fremmedgørende, nedkølet, objektiviseret og formaliseret.

En formalisering og en abstraktion, som er trængt igennem de indre, psykiske barriere og har koloniseret livsområderne. Således hvad angår de kapitalistiske markeds kræfter eksemplificeret igennem Giddens' teoribygning og den moderne videnskabs indtrængen på selvsamme, eksemplificeret igennem Buus' bog om parterapi.

Men hvad betyder de senmodernistiske strukturer for individet og dets omgang med kærligheden?

Jeg vil i mit afsluttende ræsonnement indlede med at citere Carsten René Jørgensen med en mere omfattende og for denne opgave vedkommende karakteristik af det senmodernistiske individ. En karakteristik der sagtens kan læses ud af Ziehes og Giddens' teorier:

"Både i sine klassiske og senmoderne udgaver er den psykoanalytiske behandlings rationale, at man ved at bringe selvet til at se på sig selv og sin ageren i sin relation til andre - og søge mulige bevæggrunde eller årsager til eventuelle dysfunktioner i selvets indre og historie - kan bringe dysfunktioner til ophør. Det er her lige så interessant, hvor man netop ikke søger de psykiske vanskeligheders årsager i kulturen, i socioøkonomiske forhold og i faktorer udenfor det enkelte individ generelt. Et sådan snævert fokus på enkelindividet er utilstrækkeligt til at forstå almindeligt forekommende vanskeligheder, der har klare forbindelser til den dominerende kulturelle logik."

Og videre:

"Med sin tilbøjelighed til at trække det enkelte individ ud af sin kulturelle kontekst og betragte psykiske vanskeligheder indenfor den individuelle horisont - står den kliniske psykologi i fare for at essentialisere fremtrædelsesformer i den forstand, at ensomhed, fremmedgørelse, konkurrencementalitet og et grådigt og umætteligt begær efter varer og idealiserede objekter, uden at

der er tilstrækkeligt belæg for dette - ophøjes til en del af menneskets natur. Fremfor at søge en balance imellem adskillelse og forbindelse, er målet for det terapeutiske arbejde at konstruere det autonome individ, der er uafhængig af og frigjort fra traditionelle fællesskaber."(Jørgensen, 2000, s.16)

Der er her, at Ziehes tanker om den kulturelle frisættelse kommer ind i billedet. Frisættelsen betyder individuel selvrealisering og autonom livsudfoldelse - og, som Jørgensen pointerer; et grådigt og umætteligt begær efter varer og idealiserede objekter. Det senmoderne samfund trænger ind i individerne og fremhæver grådighed, fremmedgørelse og egoisme samtidig med at det frigør individet fra fællesskaber og socialt samkvem. Der opstår således et paradoksalt modsætningsforhold imellem afhængighed og uafhængighed.

"I dag er mulighederne mange og valget individuelt. Hvis man bor alene som 30-40% af den danske befolkning gør, har man den største frihed til nogenlunde smertefrit at veksle imellem cølibat, elskovsforhold, forelskelser og parforhold. Men ved at bo alene afskriver man sig det daglige fælleskab i parforholdet...Man kan derfor indkredse to modsatte faktorer, som begge er væsentlige for de fleste mennesker. Spændingen ved det fremmede og trygheden ved det velkendte."(Rasborg, 1997)

Og:

"Vi lever i en kultur hvor alt går stærkt. Vi vil leve i hurtigheden, men have alt det der er en frugt af langsommeligheden. Vi vil have frugten af trofasthed men glæden ved utroskab."(Nygaard, 1993)

Selvrealiseringen og de potentielle muligheder, som ligger indlejret heri løsriver individet fra enhver snærende forpligtelse og dermed også sociale fællesskaber. Samfundsmæssiggørelsens individualisering skaber et grådigt og selvcentreret individ, som er fuldt ud opmærksom (efter gunstig støtte af psykoterapien) på egne behov frem for andres. Egoismen og jagten på intense romantiske og seksuelle oplevelser udmønter sig i en angst for at vælge. Den senmoderne kultur udbyder en sand eksplosion af valgmuligheder for tilfredsstillelse og behovsdækning også indenfor kærlighedens område. Dette kan siges at skabe en række fragmentariske kærlighedsforhold, som dyrkes kortvarigt og forlades når udbyttet ikke modsvarer forventningerne.

"...idag har forelskelsen vanskeligt ved at udvikle sig til kærlighed...i 1990'erne dyrker vi forelskelsen intenst men interesserer os ikke synderligt for det stadie som ligger efter forelskelsens erotiske eufori, nemlig kærligheden....I kærligheden er der en bevidsthed om at indgå i en større helhed, en erkendelse af hvem man selv er på godt og ondt...kærlighed er en viljesakt, man bestemmer sig for at elske hinanden."(Katz, 1997)

Det er måske netop denne viljesakt - valget, som det senmoderne individ har svært ved at foretage eftersom mulighederne er mange. Vi fanges i mulighedernes helvede hvor angsten for at vælge er resultatet af angsten for at vælge noget andet fra. Detil kommer teknokratiseringens og kapitalismens fremmedgørende kultur, der dyrker individualiseringen og det stærke, autonome individ uden at have belæg herfor. Et nedkølet samfund, som individet ikke kan definere sig menneskeligt i overensstemmelse med, afstedkommer en koncentration om egne behov og egen selvrealisering. Derudover kommer et internaliseret ønske om at ville styre sit liv selv i en verden af muligheder. Hvis man skulle formulere en mulig følge af ovenstående beskrivelse og diskussion af kærlighedens betingelser i det senmoderne samfund, kunne man pege på en paranoiaens universalisering. Der er ikke længere brug for hverken mænd, kvinder, kærlighed, hengivenhed, ærbødighed, beskedenhed, tålmodighed forpligtelse eller trofasthed. Kun selvstændige, autonome individer, som ikke tør hengive sig i længerevarende forhold.

"Jeg er bange for, at de 30-40 årige efter år 2000 vil være usikre nervøse og usammenhængende individer, som vil være uegnede til at indgå i parforhold....trygheden forsvinder. Man bliver bange for at miste.."(Grymer, 1982)

Angsten for afhængighed har et janusansigt. Det senmoderne individ er bange for at binde sig, dels på grund af frihedstab dels af angst for at miste den hårdt tilkæmpede stabilitet som allerede er opnået. Dette modsigelsesfyldte forhold er selve udtrykket for senmodernitetens paradoksale karakter, hvor intet kan legitimeres under henvisning til en central metaforklaring. Den institutionelle refleksivitet og den kulturelle frisættelse dyrker foranderligheden og erosionen, der resulterer i en blændende

frihedstrang men samtidig i en latent eksistensiel usikkerhed. En eksistensiel usikkerhed og tomhedsfølelse, som søges kompenseret for ved videnskabelige erkendelsesterapeutiske seancer og markedslogikkens samt videnskabens indædte overbevisning om individets evne og styrke til selvstændigt og målrationelt, at kunne styre og kontrollere sit eget (kærligheds)liv.

Som kontrast hertil vil jeg slutte af med følgende menneskelige kommentar af den franske forfatter Pascal Bruckner:

"...den grundlæggende revolution i anden halvdel af dette århundrede består i at vi har befriet kærligheden for al den sociale, religiøse og politiske tvang, som den var underlagt...Herefter har vi fuld frihed til at vælge; at gifte os, at forlade etc....men denne frihed har en pris, en ofte smertelig modydelse. For vor samtids vanvittige opgave består i at koble intensitet og varighed. Som at forene ild og vand..."

Og:

"Hvordan det end forholder sig med en nations lighedsbegreb..vil man ikke kunne udvirke, at kærligheden er den mest udemokratiske impuls der findes..At elske er helt frivilligt at give den anden uindskrænket magt over sig selv. Med et ord et pludseligt omslag kan den anden hæve mig til skyerne eller kaste mig i støvet....Herved fornægter kærligheden enhver utopi om retfærdighed. Den er hævet over fremskridt eller fortjeneste. Ved at bremse enhver vilje til social reform, ved at modsige vort ideal om beherskelse af verdens beskaffenhed er den for os moderne mennesker en permanent skandale."(Bruckner, 1996)

6) Refleksion

Den danske præst og forfatter Johannes Møllehave skriver i en af sine bøger om kærlighedens dæmoni, at den sande realist, altså det menneske hvis følelsesliv helt og holdent næres af virkeligheden, vil, dersom han ikke er troende altid finde kraft i sig til at bortforklare underet selvom det står for ham som en ubestridelig kendsgerning. Hellere mistror han sine egne sanser end han indrømmer kendsgerningen. Realisten vil se før han tror, men tror ikke før han ser.

Troen på kærlighed skal være tilstede for at kunne gro.

Ziehe nævner et sted i sin bog, at det drejer sig om at blive voksen i tider, hvor de destruktive følger af det forhold, at menneskeheden er blevet voksen, opleves overordentligt tydeligt. Såfremt det at blive voksen indebærer en erkendelse af verdens og livets foranderlighed, den menneskelige eksistentielle tomhed og ensomhed, der går igennem marv og ben. Følelsen af at skulle træffe selvstændige valg og bære de fulde konsekvenser herfor. Livets og menneskers skrøbelighed og ikke mindst sin egen. Såfremt dette kendetegner menneskelivet efter barndommens uskyldige uvidenhed og ubetænksomhed - så har Ziehe umiddelbart om ikke ret så ihvertfald fat i en væsentlig pointe, som indrammer denne opgave ganske nydeligt.

Menneskeheden er nået til, for den vestlige verdens vedkommende, en grad af individuel frihed og behovsopfyldelse, som ikke er set før i verdenshistorien. Det er den vi har kæmpet for og udgydt blod for. Udviklingen og fremskridtet. Erobringen af verden og dens sønderlidte dogmer. Nedbrydningen af uretfærdighed, undertrykkelse, løgn, manipulation. Vi ville have sandheden - om os selv og verden.

Det har vi tilsyneladende fået. Og sandheden er ikke rar. Sandheden er tomhed, ensomhed, desillusion. Hvordan kommer vi videre?

Giddens foreslår en stiltiende institutionel refleksion helt ned til de mindste detaljer. En konstant reformulering af egne mål, egne behov, ja selv en reformulering af de dybeste mellemmenneskelige forhold. Ansvar er dit eget og mulighederne er uendelige. Der gives ingen livforsikring af sakrale højere, åndelige instanser ej heller nogen trøst fra ellers velmenende forældre og bagvedliggende traditioner. Du tilhører en anden verden.

Hvis sandheden er foranderlig og du selv er et flydende væsen uden nogen stabil personlighedskerne, må troen dø. Troen på kærligheden som en stabil og uendelig kraft må langsomt forsvinde i takt med selvudfoldelsen og skiftende hengivenhed med skiftende partnere.

Et rigt senmoderne liv lever i kraft af foranderligheden og uafhængigheden i en sand spiralignende rus, som eksploderer i tilbud om øjeblikkelig, men midlertidig tilfredsstillelse. Du er herre over dit hjerte, din krop, din seksualitet. Du bestemmer selv med hvem, hvordan og under hvilke forhold. Det forbandede er blot, at de andre tror det samme.

Det senmoderne individ må leve med samfundets internaliserede opfattelser af verdens uendelige drømmehav og mangfoldige selvrealiseringer og det skuffende sammenstød med de barske realiteter. Nogen gange kan man ikke det man tror man kan! Følelsen af utilstrækkelighed og isolation virker deprimerende og desillusionerende. Foranderligheden i den sociale omgang med venner og kærester hviler på et meget tyndt grundlag. Og er du først blevet vraget og skuffet i kærlighedens spil, stiger din menneskelige sårbarhed og manglende tro på stabilitet.

Det er troen på evig kærlighed, den sidste store fortælling om menneskelig ontologisk tryghed og en sikker kolonisering af fremtiden, som nedbrydes i denne tid. Det er troen på det evige, som skiftes ud med fragmentariske fortællinger fra erotikkens verden. Fortællinger, der hviler på et indgroet ønske om fremgang, variation, udvikling og intensitet. Resten af tiden er ensomhed og selvrangsagende navlepilleri efter et sandt selv, som ikke findes idet det er under konstant udvikling.

Kapitalismen tror kun på økonomisk udvikling. Den tilbyder intet andet end grådig egoisme.

Videnskaben tror heller ikke. Et videnskabeligt udsagn kan kun verificeres indtil et nyt falsificerer førstnævnte. Herpå hviler videnskaben. En utrættelig dissikering og formålsløs systematisk refleksion over mennesket og dets grundvilkår, hvoraf kærligheden er en af dem.

Litteraturliste:

- Andersen, Heine: Videnskabsteori og metodelære. Samfundslitteratur København 1994
- Andersen, Heine: Klassisk og moderne samfundsteori. Hans Reitzels forlag 1997
- Bruckner, Pascal: Legenden om lidenskaberne. Jyllandsposten 24.09.96
- Dansk statistik: Dansk Tiårsoversigt 1997
- Giddens, Anthony: Intimitetens forandring. Policy press Cambridge 1992
- Grymer, Claus: Den moderne krise er inden i os selv. Information 25.06.82
- Jensen, Søren: Par i behandling. Munksgaard København 1987
- Jürgensen, Jesper: Vi er dømt til at realisere os selv. Interview m. Jens Christian Grøndahl
Information 23.07.99
- Jørgensen, Carsten: Psykologien i den senmoderne vestlige kultur. Social Kritik nr.70, nov.2000
- Katz, Miriam: Fanget i forelskelsen. Berlingske Tidende 15.04.97
- Nygaard, Else Marie: Den eneste ene. Jyllandsposten 14.03.93
- Olsen, Bitch Poul: Problemorienteret projektarbejde Roskilde Universitetsforlag 1997
- Rasborg, Lars: Lidenskaben falmer Information 27.08.97
- Ziehe, Thomas: Ny ungdom og usædvanlige læreprocesser. Rowohlt Taschenbuch Verlag Hamburg
1982